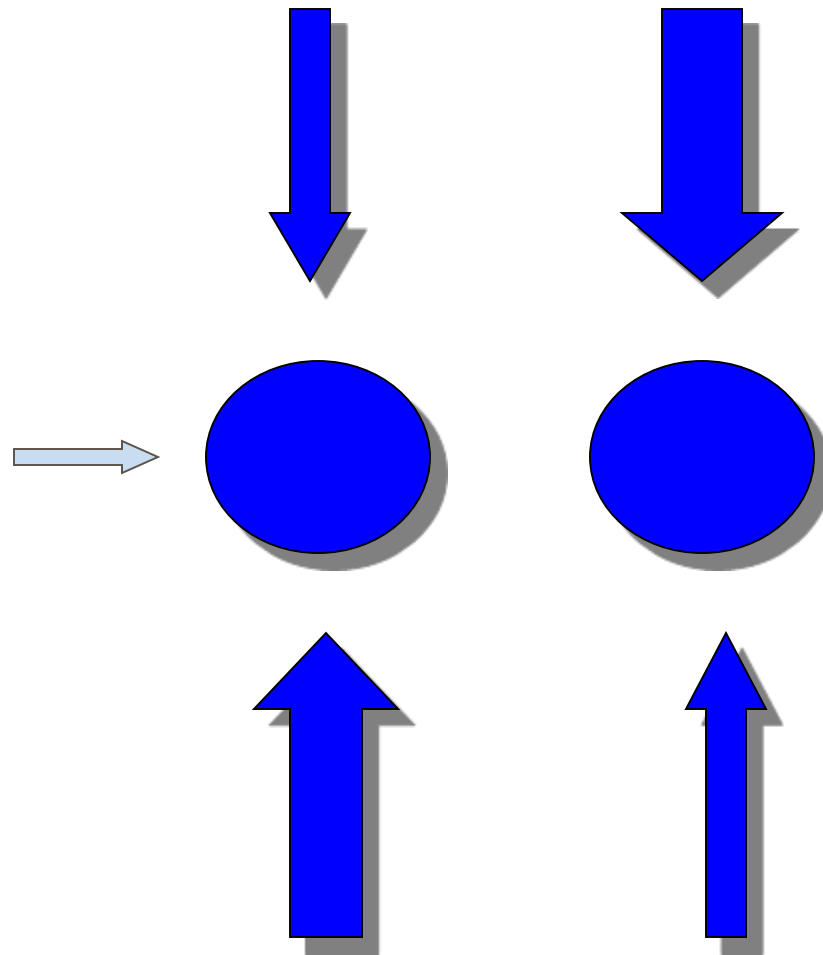

Srážky

Atmosférické srážky

- Proč prší???

Srovnej:
Léto x zima

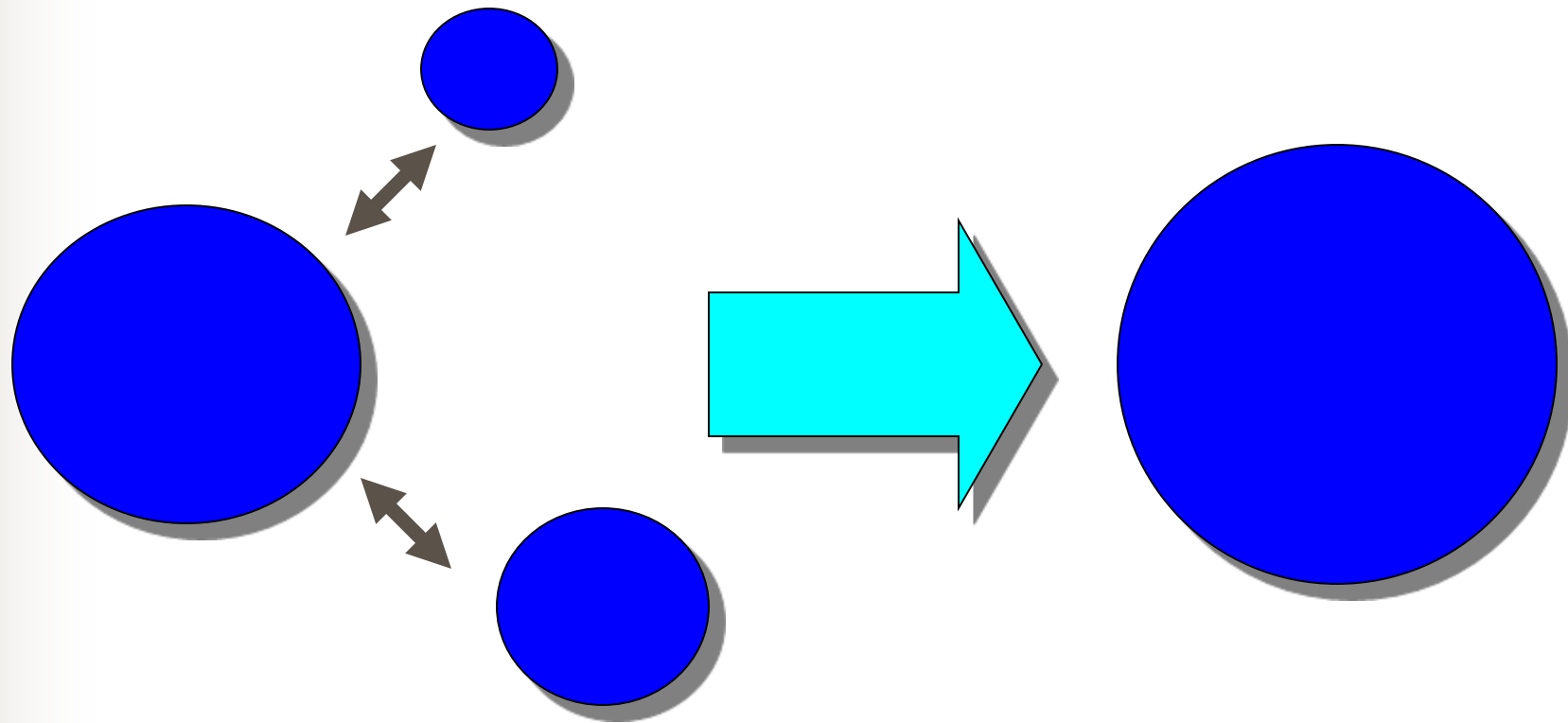

Růst částic

**1. Srážkou – koalescence
(někdy - koagulace)**

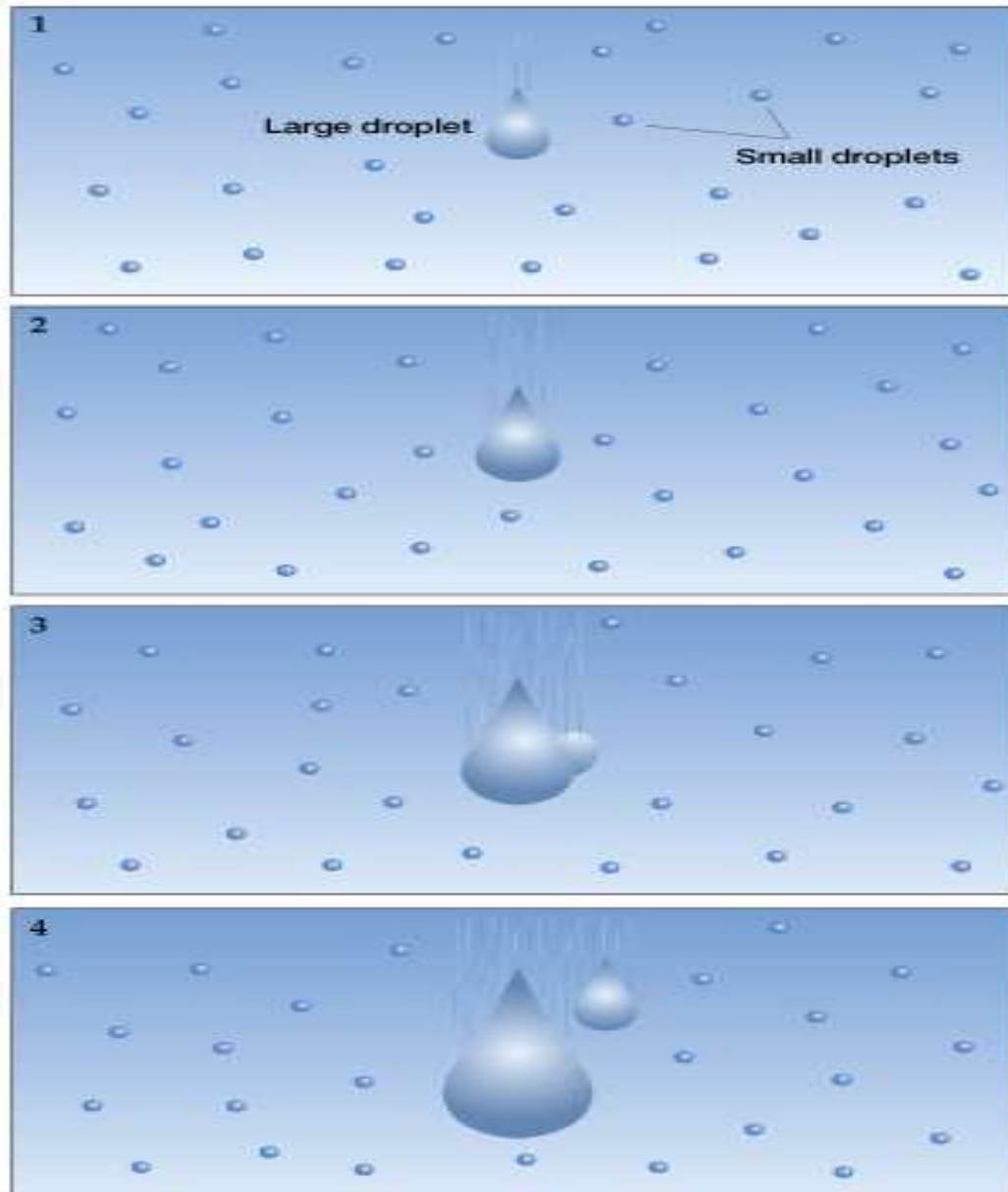
2. Difúzní přenos

Koalescence

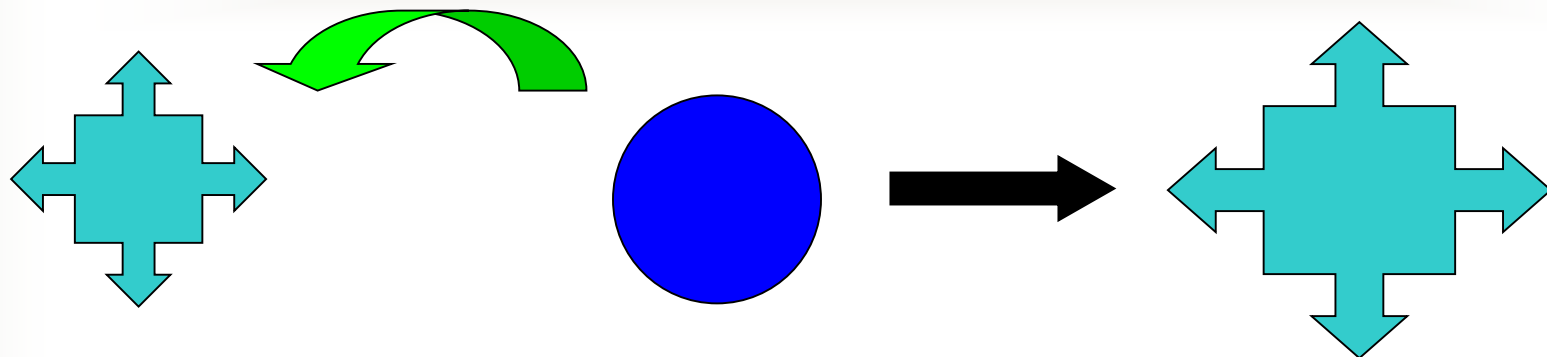

Tropické oblasti!!

Koalescence

Difúzní přenos

Difúzní přenos

„Srážková“ oblaka

Umělé srážky

- AgI, CO₂
  - + srážky
  - - srážky

Dělení srážek

Srážky dělíme **podle:**

1. místa vzniku:

- *vertikální* (Cb, Cc, Ns)
- *horizontální*

2.

skupenství:

- *kapalné*
- *tuhé*
- *smíšené*

3. doby trvání:

- *trvalé*
- *přeháňky (desítky minut)*
- *občasné (hodiny)*

4. Podle vzniku:

- *konvekční*
- *orografické*
- *cyklonální*

Charakteristiky srážek

1. **množství (úhrn)** mm /den, pentády, dekády, měsíce, roky)
2. **počet srážkových případů**
3. **síla srážek** - množství srážek za jeden srážkový případ
4. **počet dnů se srážkami** > 0.1 ; > 1 ; > 10 ; > 20 ; > 30 mm
5. **N-letost srážek**
6. **intenzita srážek (mm/čas mm/hod)**
7. **intercepce srážek**
8. **srážkový normál a dlouhodobý průměr**
9. **proměnlivost srážek** - odchylky od sr. norm.

Intenzita srážek (mm/h)

slabý déšť	≤ 1
mírný déšť	1,1 – 5
silný déšť	5,1 – 10
velmi silný déšť	10,1 – 15
liják	15,1 – 23
příval	23 – 58
průtrž mračen	> 58

Intercepce srážek

- Intercepční kapacita
  - absolutní - podléhá jen výparu
  - podmíněná - okap, spad, odtok
    - Intercepční voda nemusí být ztracená!
- význam ve vztahu k vodní bilanci:
  - záporný (výpar)
  - kladný (mlhy)

Srážkové normály

- 1901 – 1930
  - 1931 – 1960
  - 1961 – 1990
-
- ČR 400 – 1500 mm/rok
  - 40 % léto, 15 % zima
  - smrk aspoň 700 mm/rok ale pozor bilance!!! = vyšší teplota a výpar

Bioklimatologický význam srážek

- rostlina 75-95 % je z vody
- vše je shrnuto tzv. **vláhovou potřebou rostlin**
  - potřeba na transpiraci a stavbu rostlin
- **hydrofyty** (trvale vodní prostředí)
- **hygrofyty** (zbahnělé a mokré půdy) – olše, vrby
- **mezofyty** (vlhké až střídavě vlhké půdy)
- **xerofyty** (suché půdy) – sukulenty a sklerofyty - borovice, akát, bříza

Skutečné (efektivní) množství srážek ovlivňuje

1. reliéf terénu

- orientace ke světovým stranám (návětrnost a závětrnost – menší kopce)
- úhel sklonu stanoviště (odtok)

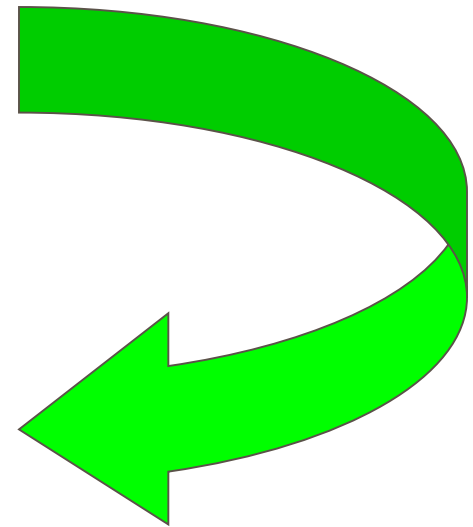
2. struktura a fyzikální vlastnosti půdy a podloží (např. pórovitost)

3. struktura vlastního porostu rostlin (intercepce)

Disponibilní množství vody pro rostliny

- Srážky (ne množství, ale rozložení!!)

- Dostupná voda v půdě !! (podzemní voda)

Význam vody pro rostlinu

- je médiem pro difúzi rozpuštěných látek
- je nestlačitelná – poskytuje mechanickou podporu rostliny
- teplotně reguluje rostlinu (potřebuje vysoké teplo pro výpar + má vysokou tepelnou kapacitu + má vysokou tepelnou vodivost)
- dobře propouští světlo (propouští jej k chloroplastům v buňce)
- je zdrojem kyslíku a vodíku pro fotosyntézu (ta vede k dehydrataci)

Negativní dopady ^(ne)srážek

- + eroze (runnoff)
- + povodně
- - sucho

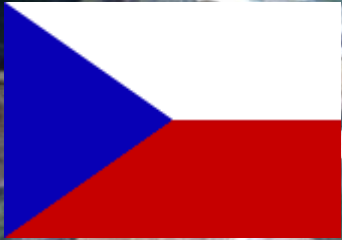
Náchylnost krajiny

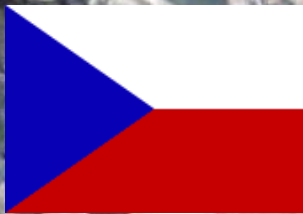
k erozi, povodním, suchu

Charakter

Zhutnění půdy

Zastavění půdy

54 % erozně ohroženo

49 % utuženo

zdroj: VÚMOP

25 % erozně ohroženo

30 % utuženo

zdroj: Bundesamt fuer Wasserwirtschaft

Psal se rok 1938

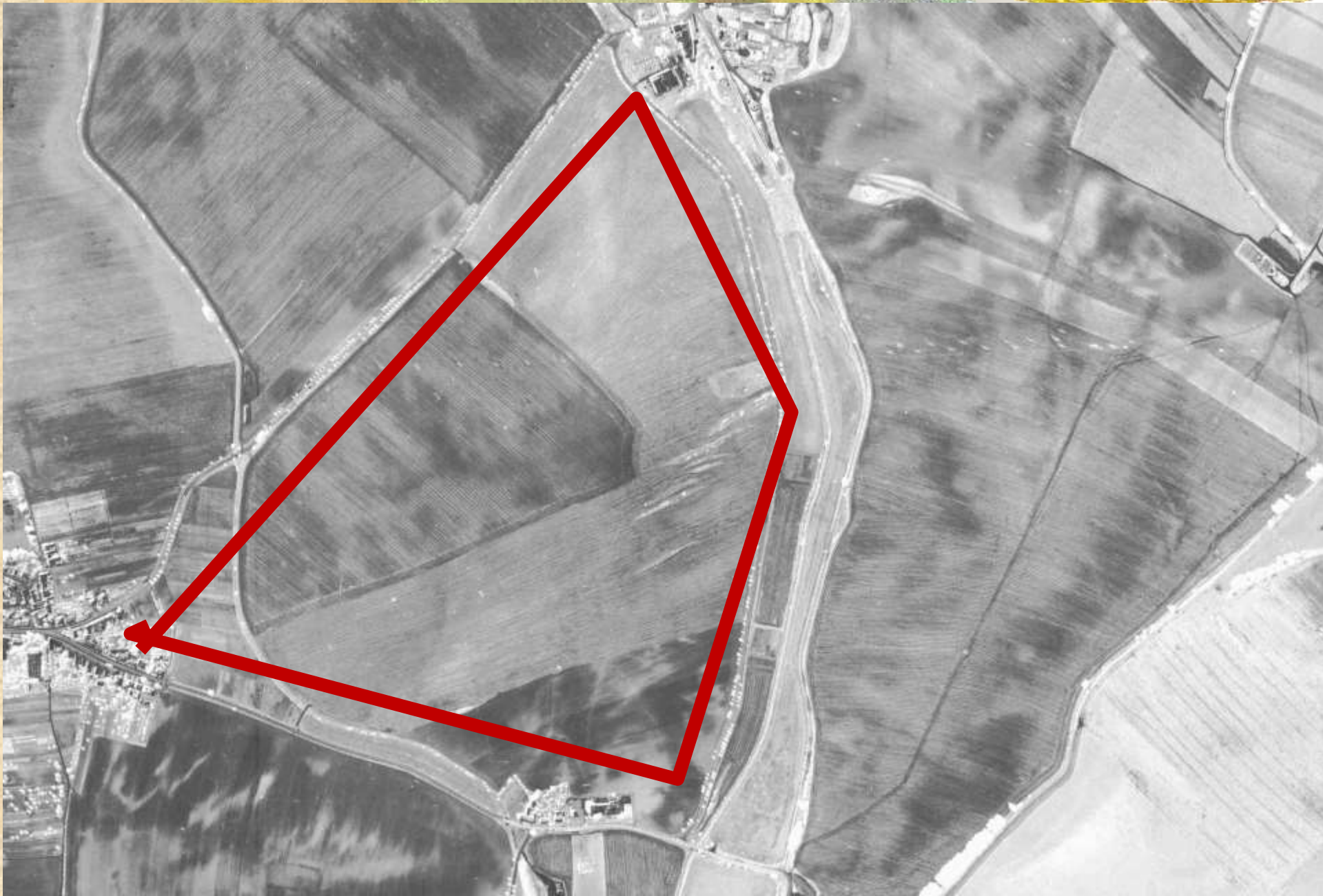
Archlebov

Stav 1971

Stav 1993

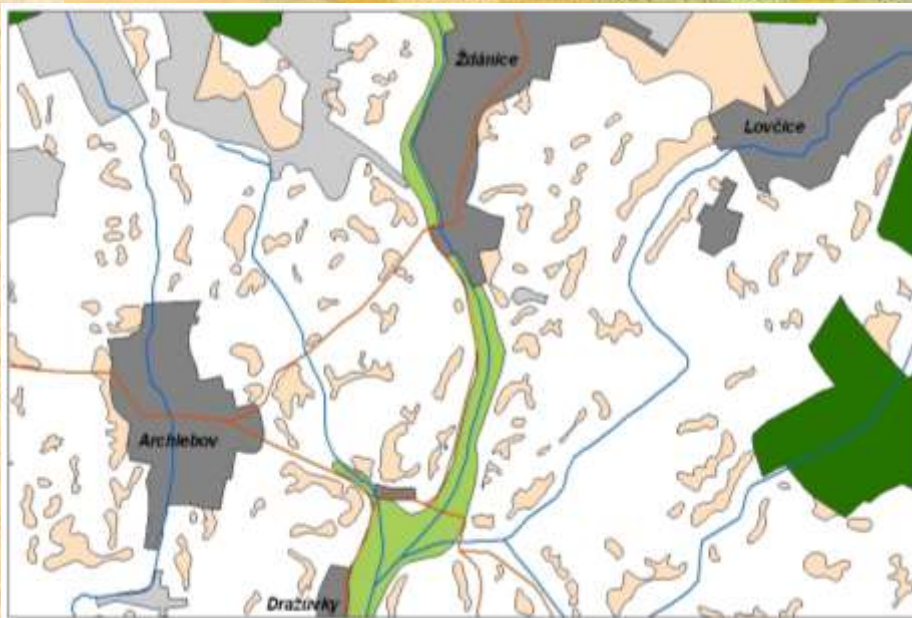
Stav 2018

1938

Vývoj plošné eroze

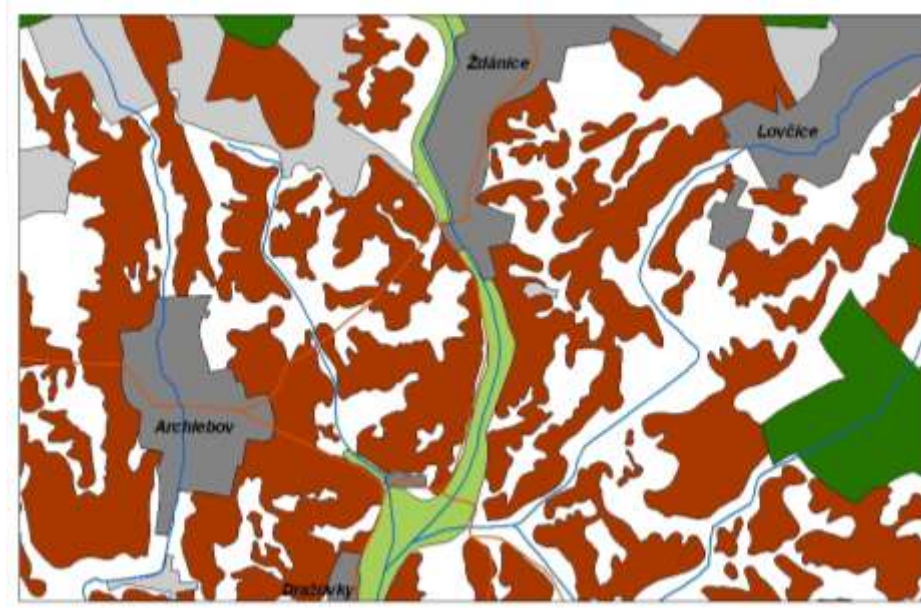
1971

1993

Zdroj VÚMOP

2004

Eroze

- 54 % půd ČR silně ohroženo vodní erozí
- 20% půd ČR ohroženo větrnou erozí
  - odnos jemných částechek
  - znečištění vody
  - porušení vodního režimu
  - narušení mikroklimatu

Náchylnost krajiny

Charakter

Zhutnění půdy

Zastavění půdy

Zhutnění půdy – 45 % zemědělské půdy

Technika ?

Půdní sonda - utužení

Degradace půdy

Ztráta
organické
hmoty

Vodní
eroze

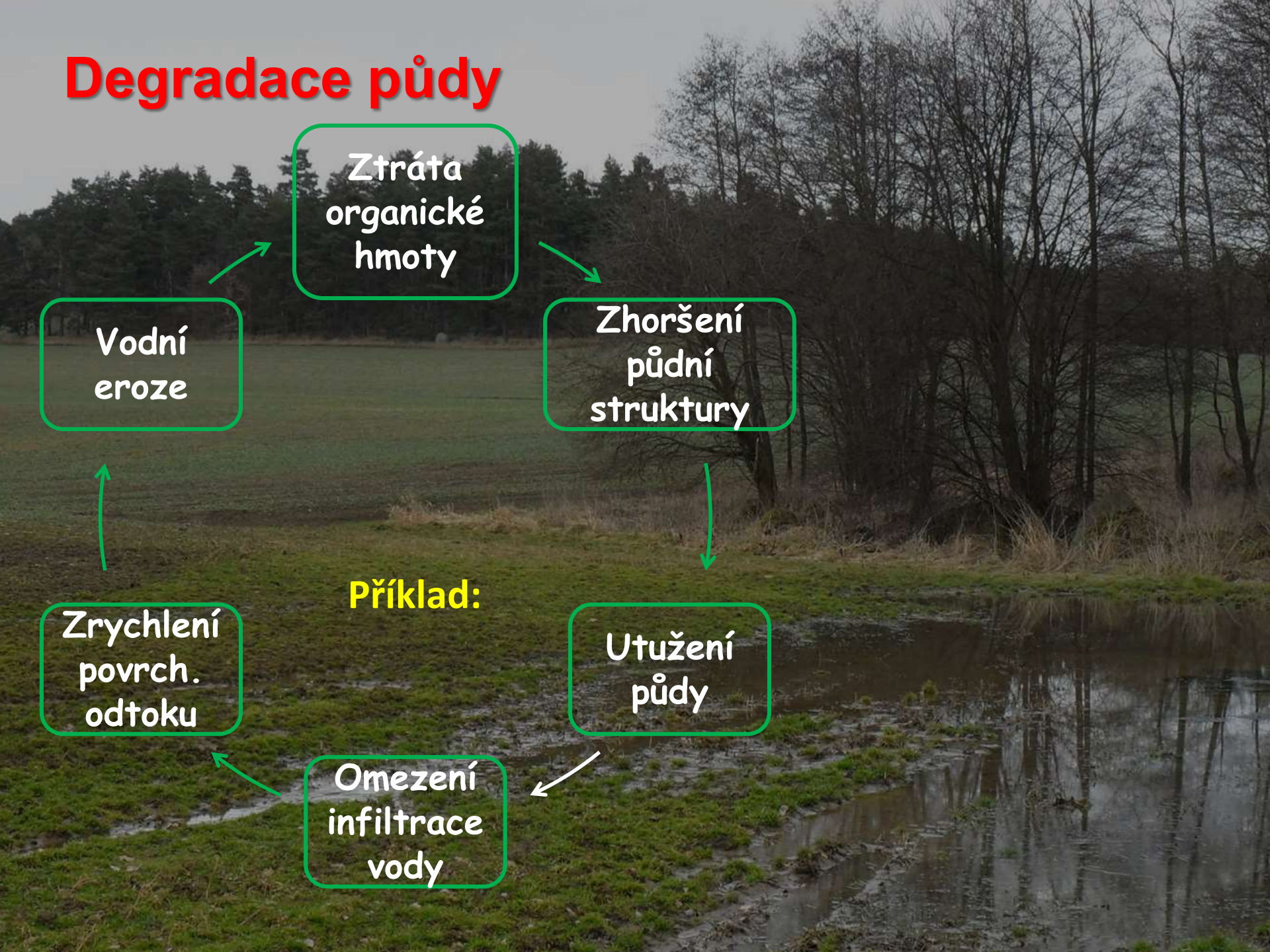
Zhoršení
půdní
struktury

Zrychlení
povrch.
odtoku

Příklad:

Utuzení
půdy

Omezení
infiltrace
vody

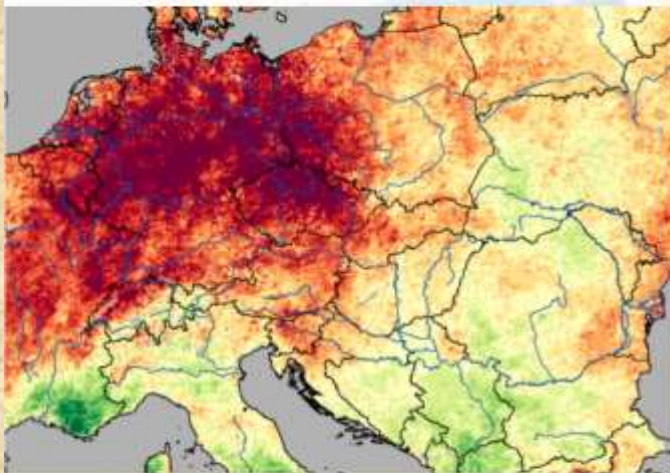
Benešovsko, 26.8. 2017
ohřátý vzduch vysušuje krajinu. Teplota sklizeného
pole je jako teplota asfaltu 48 °C

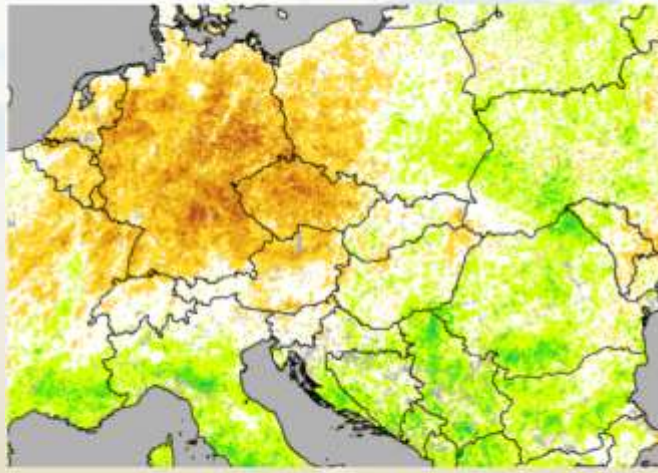
Ono to tak není !

Aneb bez vody zkolabuje i „dokonalá“ sousední krajina

Vodní stres

Relativní kondice polních plodin (PP) a travních porostů (TP)

-2.5 -2 -1.5 -1 -0.5 0 0.5 1 1.5 2 2.5
stres suchem průměrné podmínky vyšší výpar

65 75 85 95 105 115 125 135
horší kondice vegetace normální stav lepší kondice vegetace

2. 9. 2018

35.
týden

Přehrát animaci:

od začátku roku

12. týden 2018 - 46. týden 2018

Stáhnout mapu

Zobrazit

MONITORUJTE SUCHO

Náchylnost krajiny

Charakter

Zhutnění půdy

Zastavění půdy

Zastavění půdy ČR – 11,5 %

- V roce 2017 je zastavěná půda v ČR 11 %
meziročně roste 0,4 %

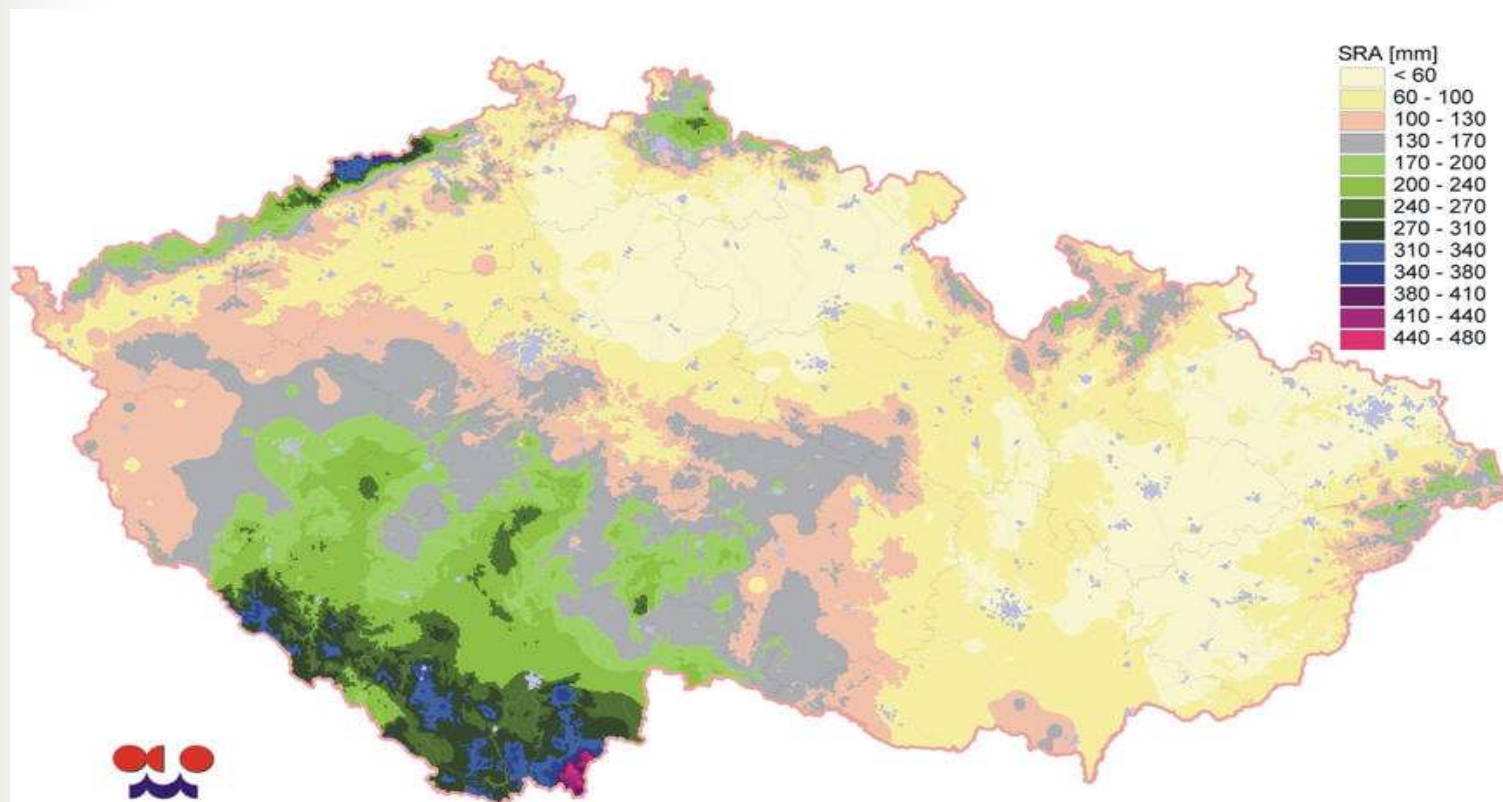
- Každý den se zastaví zhruba 15 hektarů = 10 fotbalových hřišť

Povodňové stavy - příčiny

- 1. Intenzivní srážky – bodové a plošné (1997, 2002)**
- 2. Tání sněhu (jarní povodně)**
- 3. Přehrazení toků**

Povodně 2002 (úhrn srážek 6.-15.8.2002)

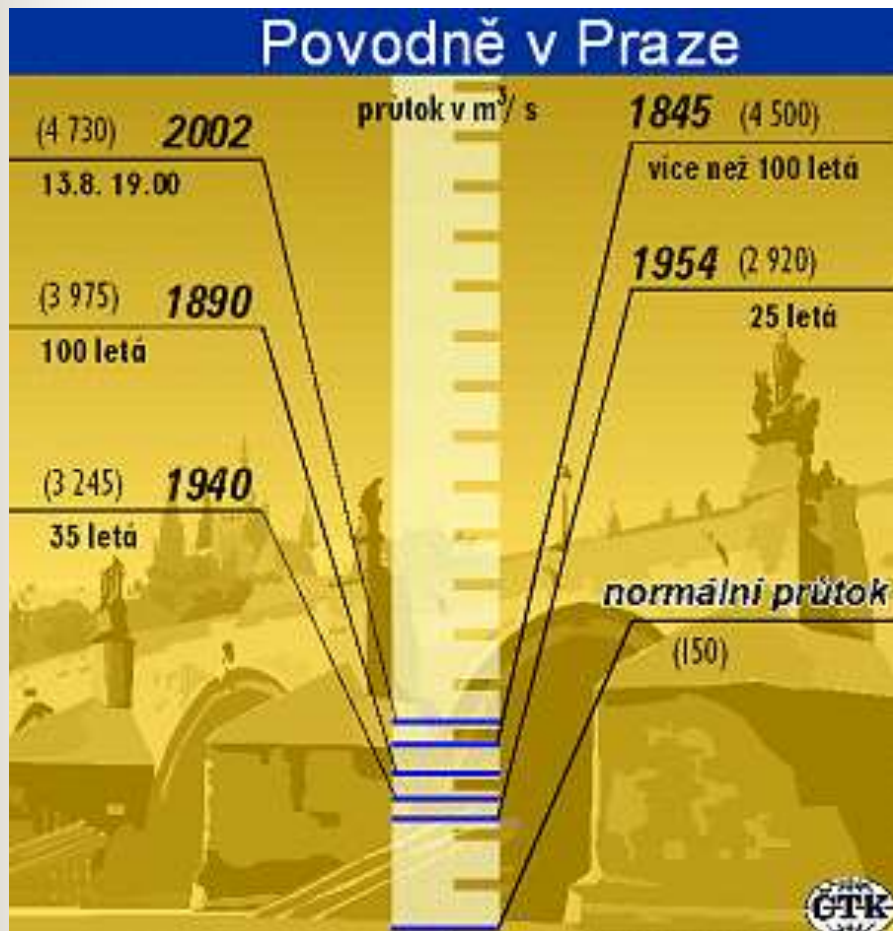

ČHMÚ 2002

© CHMI, CLIDATA | www.clidata.cz

Povodně

Povodňová situace v České republice

nejvíce ohrožené obce v povodí Vltavy: Solenice, Kamýk n. Vlt., Stěchovice, Davle, Vrané nad Vltavou, Jarov, Zbraslav, Beroun, Králův Dvůr, Karlštejn, Třebáň, Dobříchovice, Radotín, Lahovice, Roztoky, Klecany, Kralupy nad Vltavou, Mělník.

Povodně

Kdo má krajinu adaptovat?

2 + **11** + **33** + **54** = **100 %**

vodstvo + zastavěná plocha + **lesy** + zemědělská krajina = ČR

Cíl pro lesnictví, zemědělství,
krajinu:

**Najít a aplikovat vyváženost
produkčních a
mimoprodukčních funkcí
v nových klimatických podmínkách**

Produkční = prioritní!!

Produkční versus **Mimoprodukční**
funkce

Potraviny

Dřevo

Energie

Voda

.....

Rekreační

Biodiverzita (ochrana GZ)

Vzdělávací

Půdoochranná

.....

Nejde o to, že ....

*mimoprodukční funkce
nezpeněžíte,
a že samy o sobě jsou drahé!!*

PROČ PRODUKČNÍ TOP?

nákupní košík ne více než 30%
konkurenceschopnost

Současnost: 821 mil. podvyživených a 30 % se vyhodí ??

Lidé z brněnských sídlišť plýtvají nejvíce, vyhodí 33 kg potravin ročně

31. 10. 2019 -

Obyvatelé brněnských sídlišť vyhodí do popelnic ročně průměrně 33 kilogramů potravinového odpadu. U vilové zástavby je to asi 20 kilogramů a venkovské zhruba 21 kilogramů ročně. Takové jsou první odhady výzkumníků Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně, kteří již několik let zkoumají, zda je možné ovlivnit spotřebitele, aby množství vyplývaných potravin snížili. Vědci budou v unikátním projektu, který nemá ve světě obdoby, pokračovat. Cílem je mj. změnit myšlení lidí, kteří sami přiznávají, že vyplývají kolem čtyř kilogramů potravin ročně. Realita je ale výrazně jiná. První odhady reálného počtu vyhozených kilogramů budou vědci dále zpřesňovat dalším šetřením, které odstraní i možný vliv sezónnosti.

CO tedy s tím?

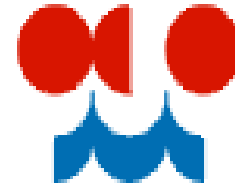
Generel VHK ČR

VÚV
TGM

Státní
pozemkový
úřad

Výzkumný ústav meliorací
a ochrany půdy, v.v.i.

VYSOKÉ UČENÍ
TECHNICKÉ
V BRNĚ

Hlavní cíl:

minimalizovat zranitelnost krajiny vůči HM extrémům

AGRÁRNÍ KOMORA
České republiky

HLAVNÍ RIZIKA

VYMEZENÍ OHROŽENÝCH OBLASTÍ

RIZIKO NEDOSTATKU VLÁHY
PRO ROSTLINY

Sucho na jaře

Sucho v létě

VÝSKYT RIZIKOVÝCH
PŮDNÍCH PODMÍNEK

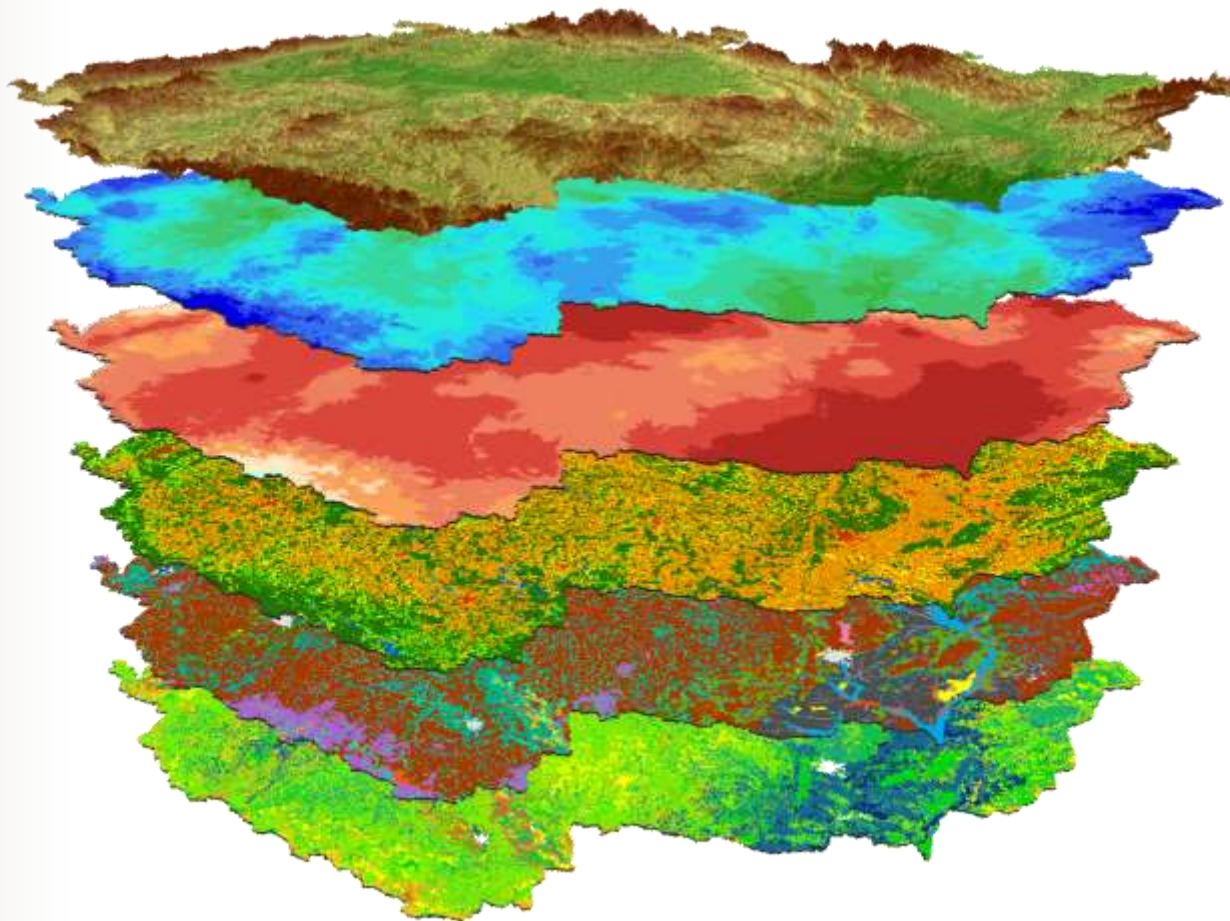
RIZIKO
LOKÁLNÍHO/PŘECHODNÉHO
NADBYTKU VODY

Plošná eroze

Rýhová eroze

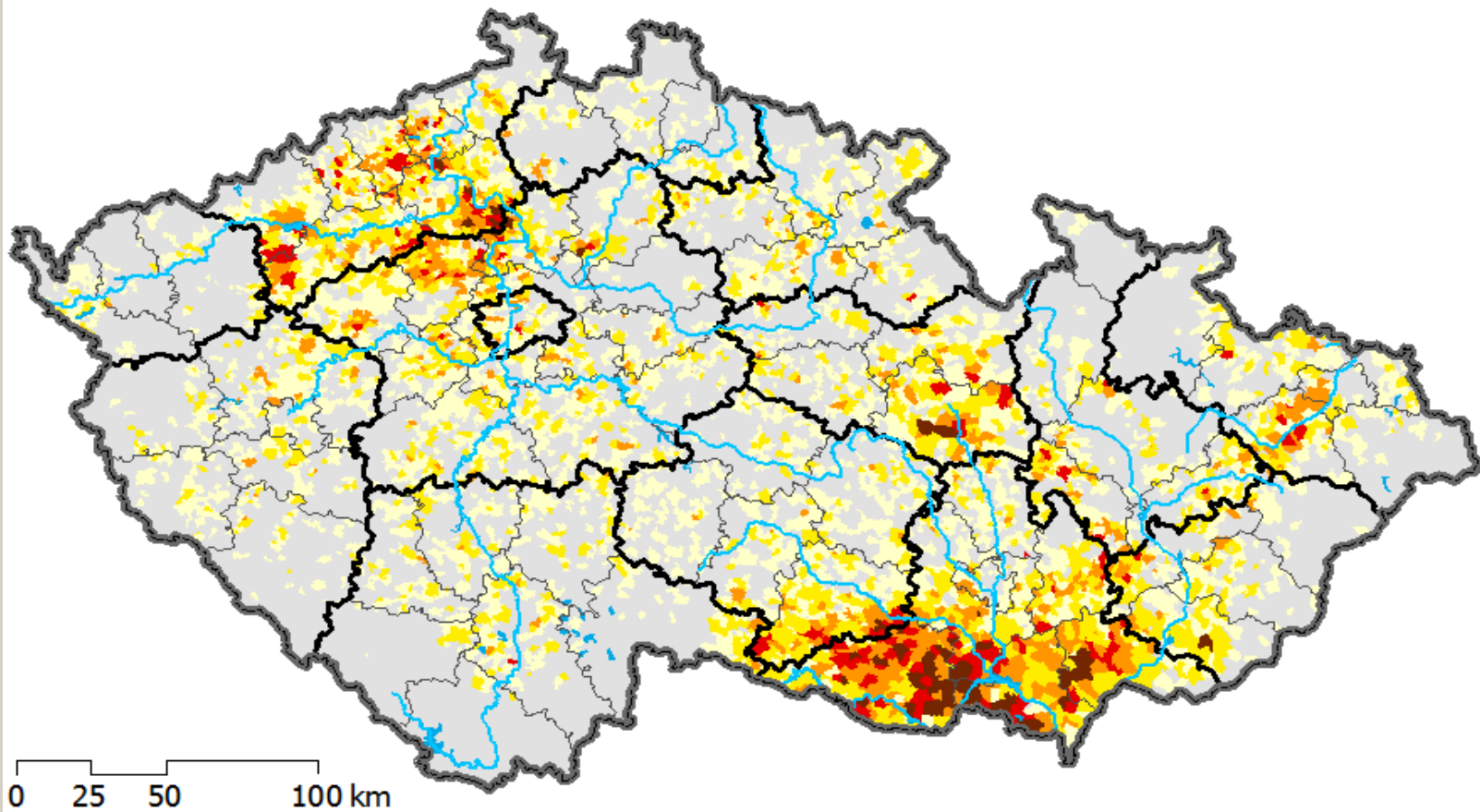
RIZIKO VÝRAZNÝCH
ŠKOD NA
MAJETKU/ŽIVOTECH

Všechna rizika současně

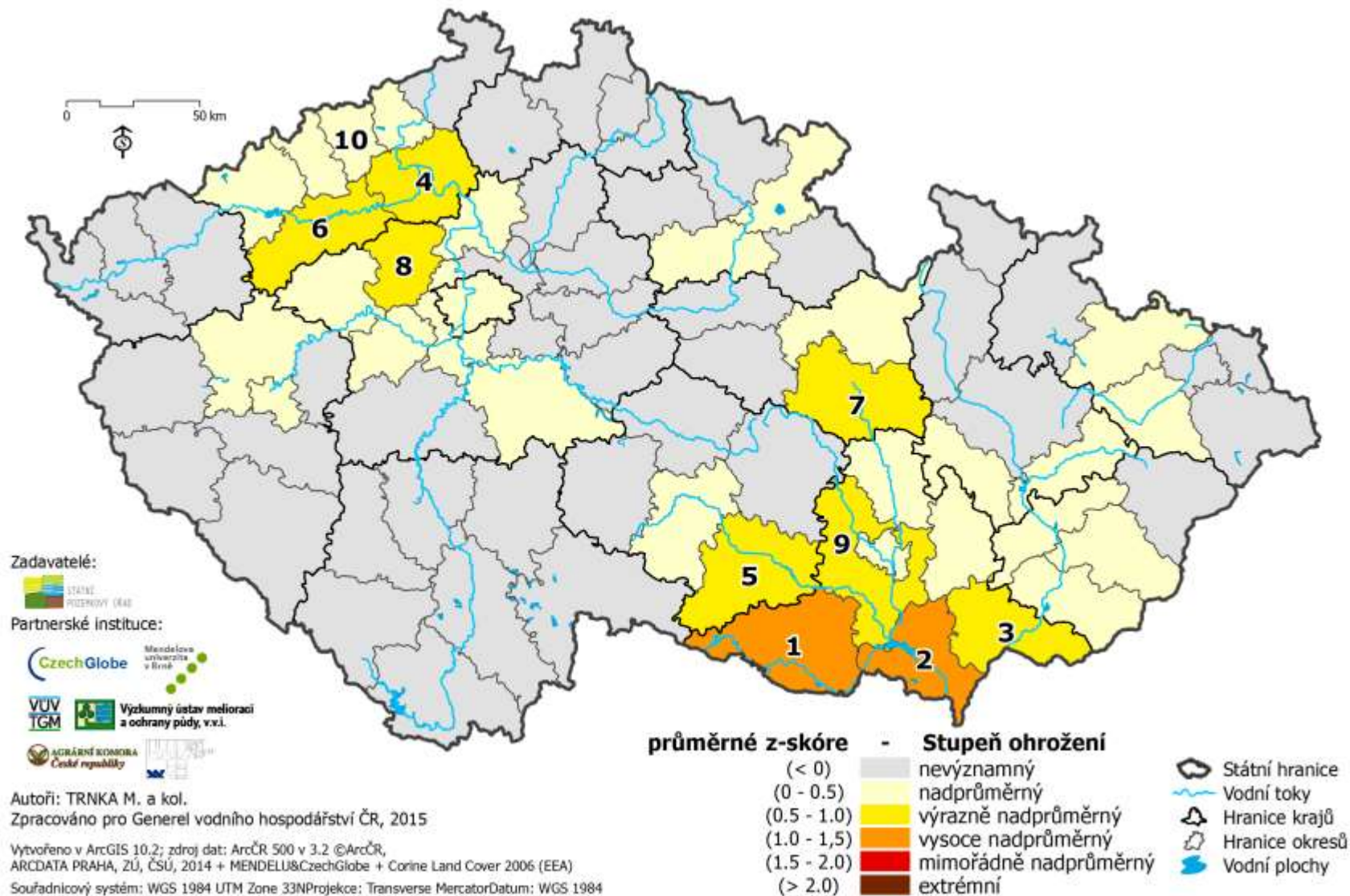
Ohrožené oblasti (= 8 % území) – katastry

MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA

Ohrožené okresy

MULTIKRITERIÁLNÍ ANALÝZA - 6 SLEDOVANÝCH PARAMETRŮ

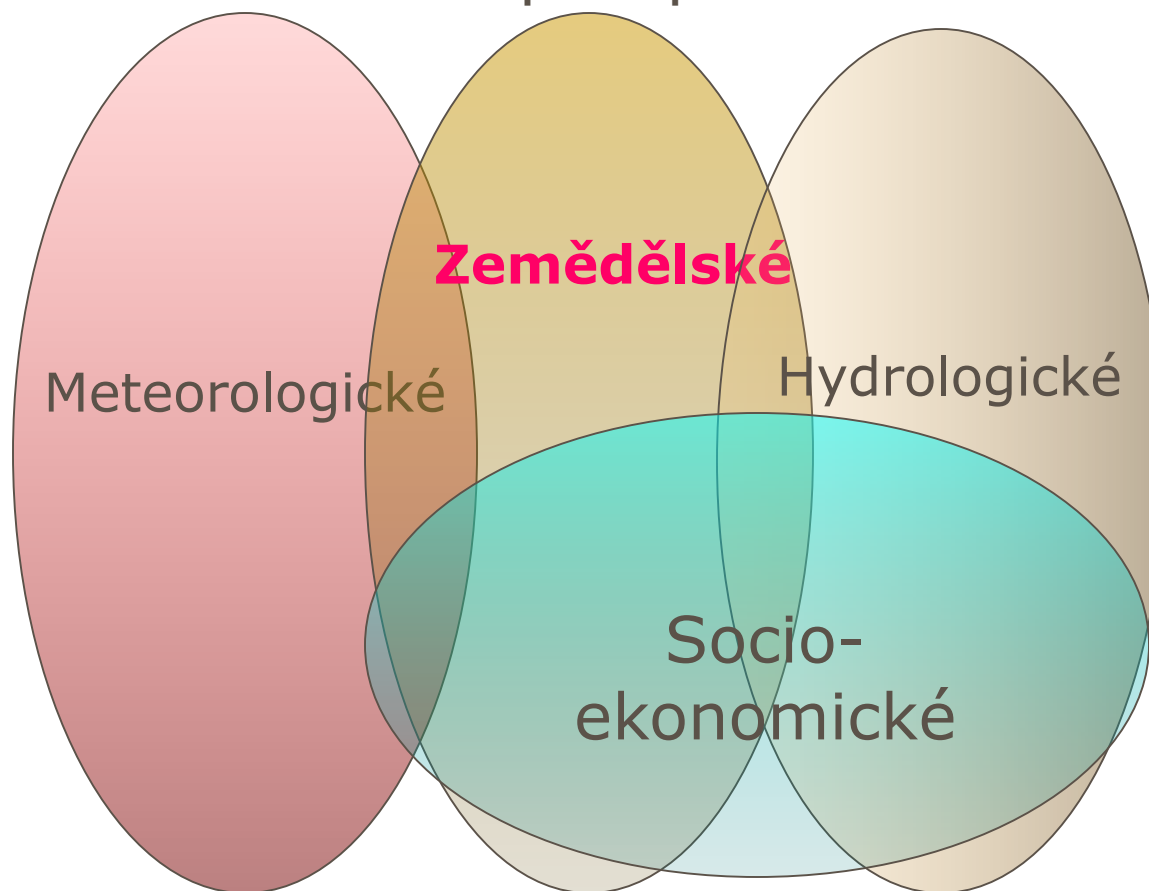
Největší nebezpečí.....

Sucho a jeho dělení

Pokles významu klimatologických příčin (např. deficitu srážek)

Stoupá důraz na využití vodních zdrojů

Narůstá komplexita problémů a konfliktů

Trvání epizody sucha

Sucho a rostlina

stomataregulace	velmi rychle	snížit transpiraci
snížení osmotické výměny	rychle	udržet růst
snížení růstu listů	pomalu	snížit transpiraci
zvýšení růstu kořenů	pomalu	zlepšit zásobování vodou

Začátek poslední přednášky

AGRÁRNÍ KOMORA
České republiky

**STÁTNÍ
POZEMKOVÝ ÚŘAD**

**Akademie věd
České republiky**

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

První krok k nápravě = **Diagnóza**

www.intersucho.cz

www.intersucho.cz
projít web

Rok 2018 (11.3.- 28.10.)

INTEGROVANÝ SYSTÉM SLEDOVÁNÍ SUCHA

2018 - www.INTERSUCHO.cz

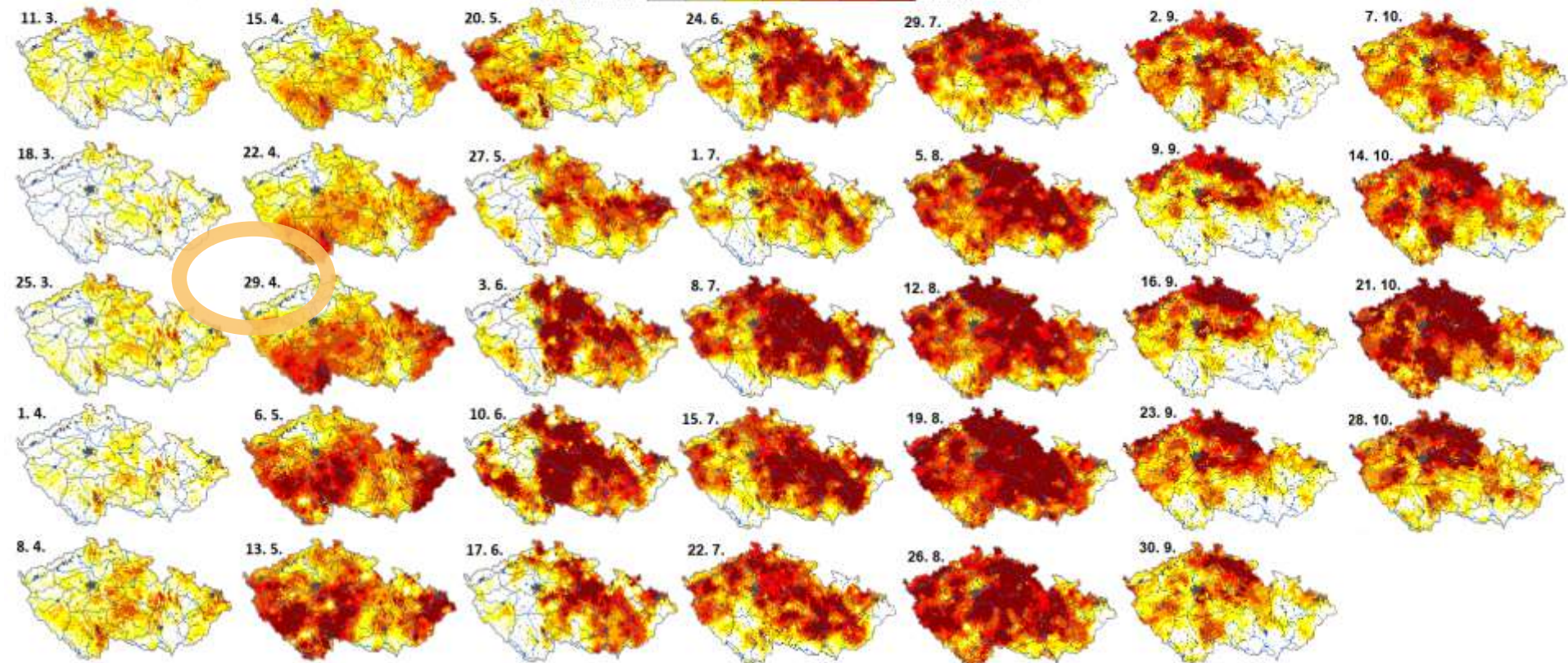
Intenzita sucha v půdním profilu (0-100 cm)
= odchylka půdní vlhkosti od obvyklého
stavu během let 1961 - 2010 pro daný týden

STÁTNÍ
POZEMKOVÝ
ÚŘAD

Meteorologická
služba
v Brně

CzechGlobe

↑
narůstající sucho →
bez rizika sucha   extrémní sucho

INTENZITA SUCHA V PŮDNÍM PROFILU 0–100 CM 2019

INTERSUCHO

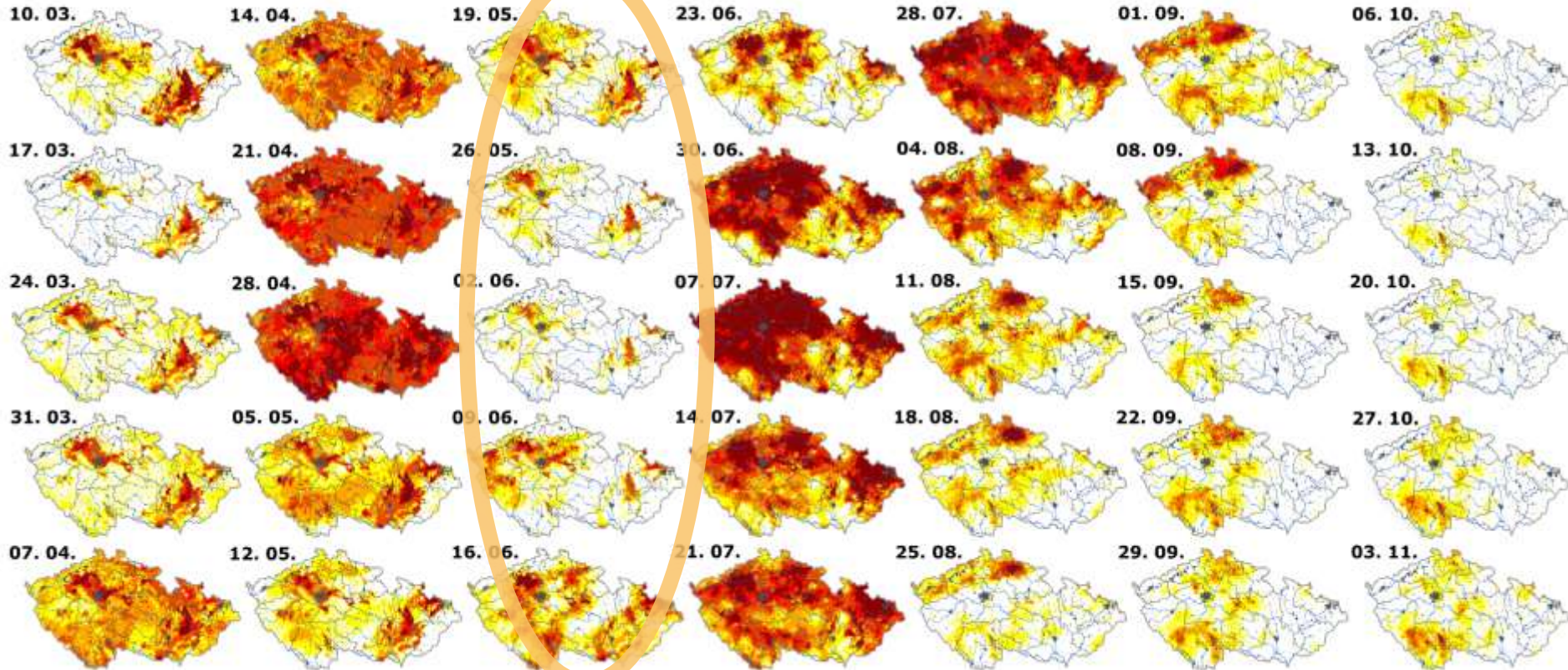
STÁTNÍ
POZEMKOVÝ
ÚŘAD

bez rizika sucha narůstající sucho extrémní sucho

odchylka půdní vlhkosti od průměru 1961–2010 pro daný den v roce 2019

Mendelova
univerzita
v Brně

CzechGlobe
Ústřední úřad zemědělského a potravinářského inspektorátu ČR

Rok 2020

INTENZITA SUCHA V PŮDNÍM PROFILU 0–100 CM 2020

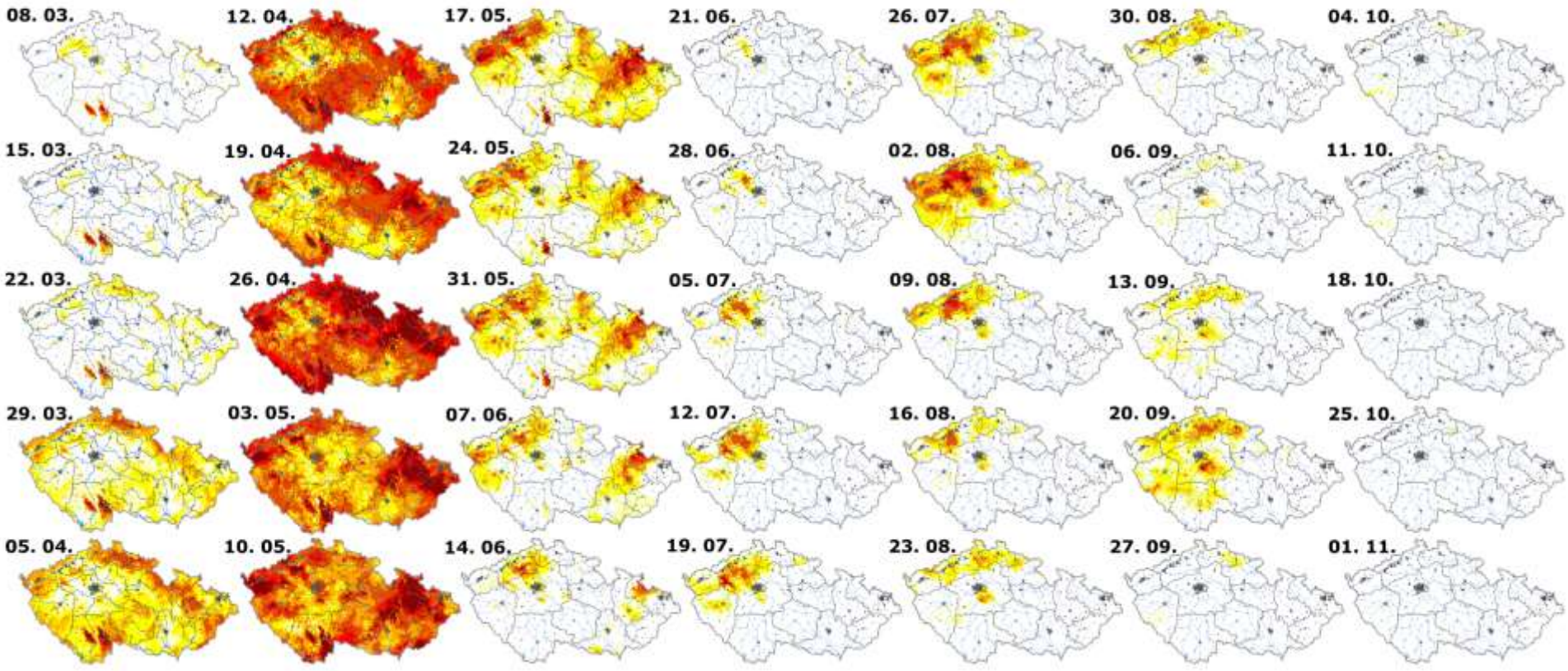
INTERSUCHO

STÁTNÍ
POZEMKOVÝ
ÚŘAD

Mendelova
univerzita
v Brně

CzechGlobe
Ústřední úřad zeměměřičství a katastru ČR (ÚZK)

Rok 2021

INTENZITA SUCHA V PŮDNÍM PROFILU 0–100 CM 2021

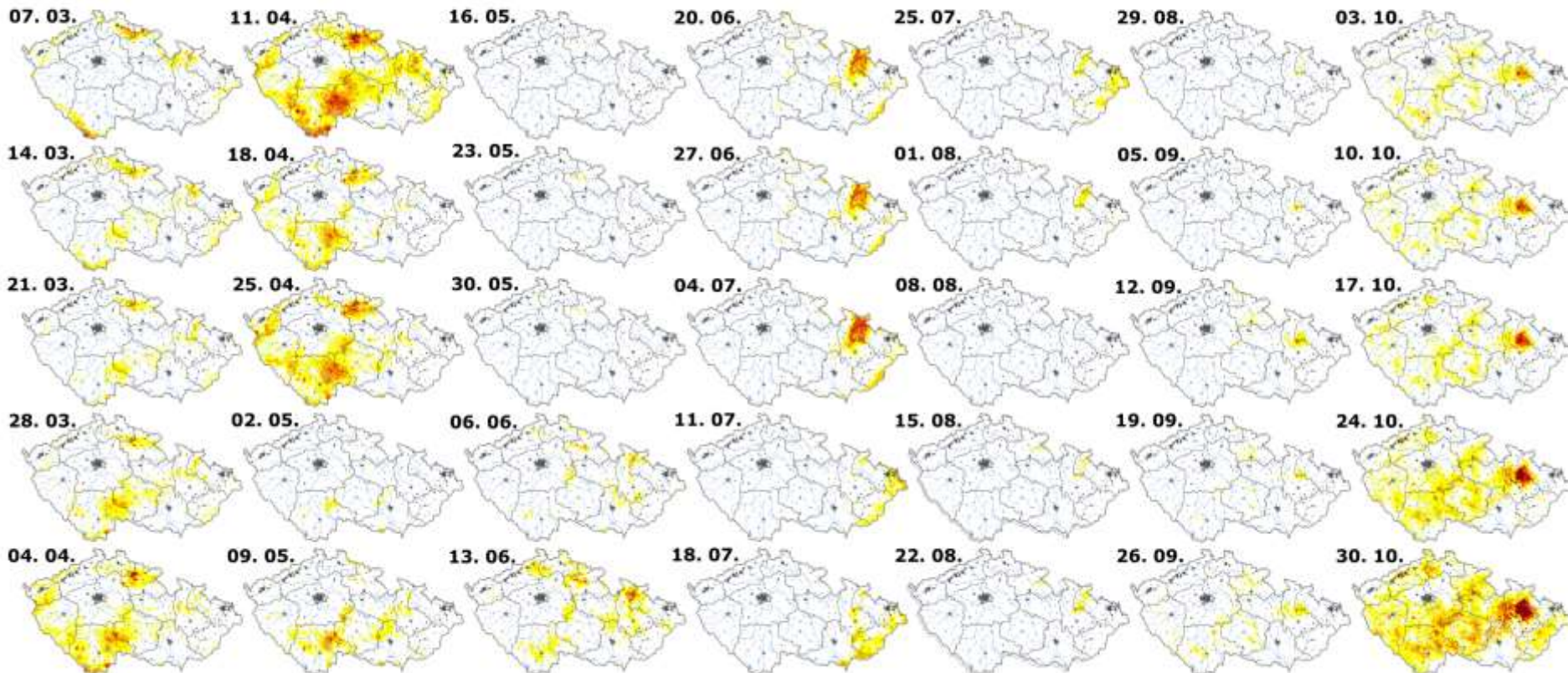
INTERSUCHO

bez rizika sucha narůstající sucho extrémní sucho

odchylka půdní vlhkosti od průměru 1961–2010 pro daný den v roce 2021

Mendelova
univerzita
v Brně

Jak na sucho (2020)

„Ve městě se tomu říká
krásné počasí.
Na venkově sucho.“
Valeriu Butulescu

Publikace Agrární komory České republiky

ZEMĚDĚLSKÉ SUCHO V ČESKÉ REPUBLICĚ

– vývoj, dopady
a adaptace

Autorský kolektiv
prof. Ing. Zdeněk Žalud, Ph.D.,
prof. Ing. Mgr. Miroslav Trnka, Ph.D.,
doc. Ing. Petr Hlavinka, Ph.D. a kolektiv

<https://www.intersucho.cz/userfiles/file/ZemedskeSucho.pdf>

Google: intersucho + zemědělské sucho

Děkujeme našim zpravodajům - 2018

STÁTNÍ
POZEMKOVÝ
URAD

AGRÁRNÍ KOMORA
České republiky

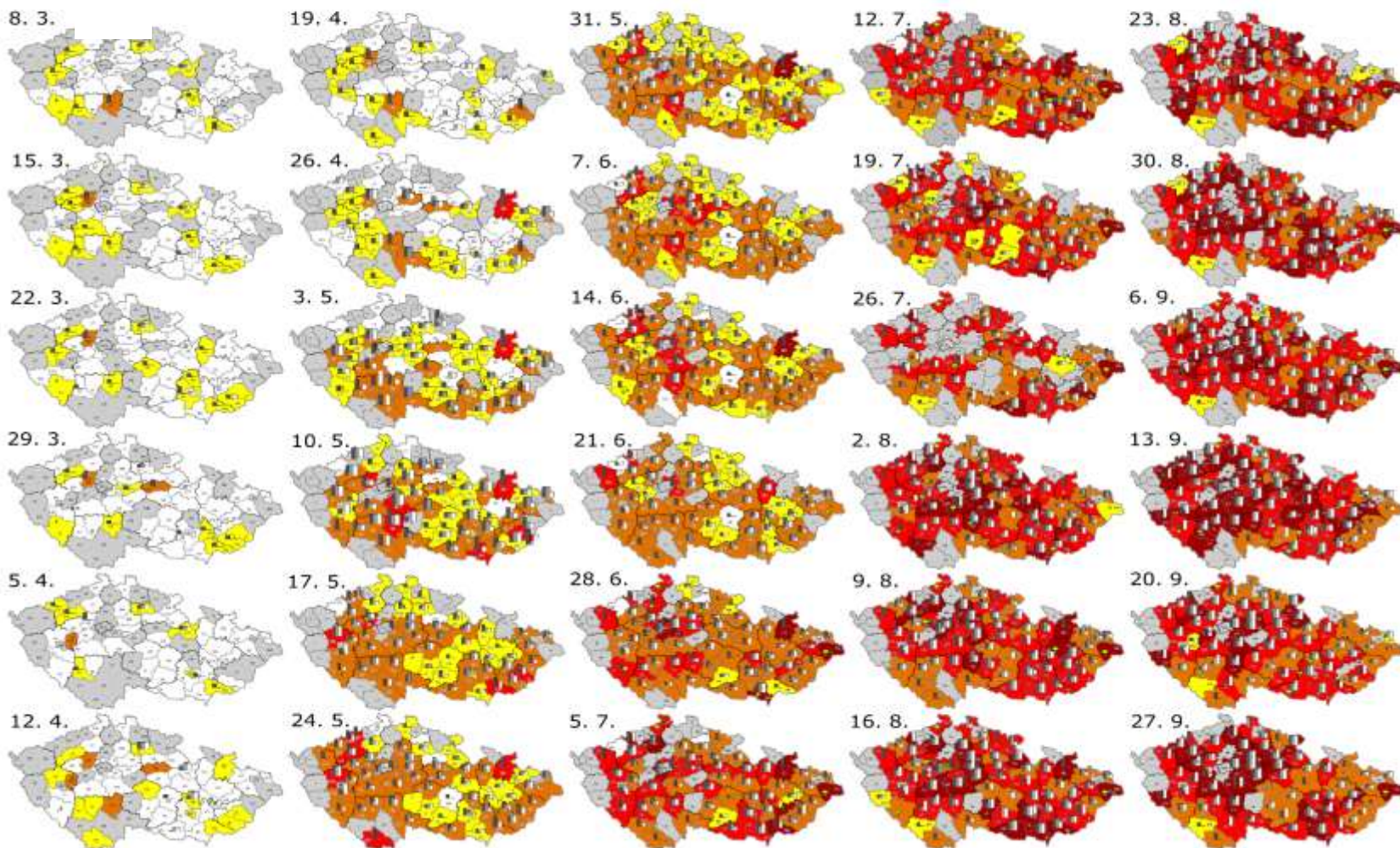
INTEGROVANÝ SYSTÉM SLEDOVÁNÍ SUCHA

2018 - www.INTERNUSUCHO.cz

Mezinárodní
univerzita
v Brně CzechGlobe

ODHADOVANÉ DOPADY SUCHA NA VÝNOS HLAVNÍCH PLODIN

bez vlivu sucha	bez vlivu sucha	ječmen + pšenice + řepka
sucho ovlivnilo porosty, ztráta výnosů do 10 %	sucho bez vlivu na výnos	cukrovka + brambory
střední poškození suchem, ztráta výnosů 10 - 30 %	sucho snižuje výnos	kukurice
těžké poškození suchem, ztráta výnosů 30 - 40 %	sucho zásadně snižuje výnos	lesy
extrémní poškození suchem, ztráta výnosů nad 40 %		ovocné stromy
		vinná réva

Několik konkrétních případů realizace adaptačních opatření

....a proč to vlastně nejde

Možná adaptační opatření – rozhodující role uživatelů půdy

- ❖ komplex organizačních, agrotechnických a biotechnických opatření
  - změny využití území – orná x protierozní a retenční sady a vinice
  - omezení plošně rozsáhlých erozně nebezpečných monokultur
  - optimalizace velikosti pozemku
  - stabilizace drah soustředěného odtoku zatravněním
  - vrstevnicové obdělávání
  - zasakovací pásy
  - pásové střídání plodin
  - setí do krycí plodiny
  - obnova rybníků, výstavba malých, velkých nádrží
  - omezení zhutňování půdy
  - využití závlah
- ❖ ALE HLAVNĚ organická hmota v půdě = zachytit vodu ze srážek na ploše pozemku

Vláhová bilance

- **Půdy**

- **Krajininy**

Půda

Černozem

zadrží 300 mm vody

Písčité (degradované) půdy

50 mm vody

Denní výpar na jaře 3 mm:

$300/3 = 100$ dní = tři měsíce!!

$50/3 = 17$ dní = dva týdny !!

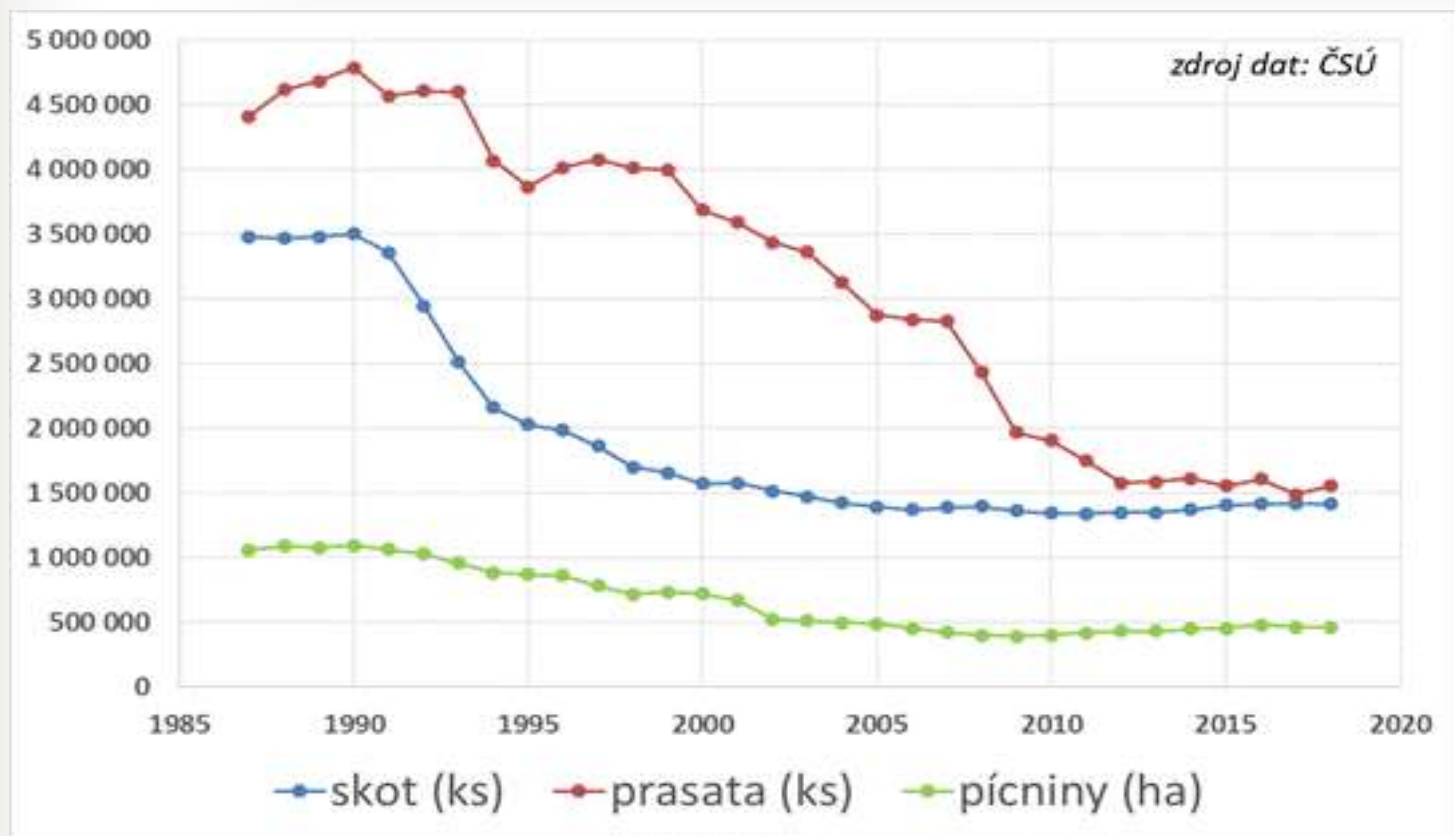
Organická hmota v půdě !!

Vodu v půdě udrží organická hmota
(biopřípravky, komposty...)

Kde ji vzít???

Organická hmota v půdě !!

Pokles na 1/3 od 1990

1987

2018

Stavy se mírně zvedají, většina podpor do ŽV

Obdělávání po vrstevnici – kolmo na odtokovou linii – svahy 5-8°

- Dražší
- Speciální technika
- Ujíždí brázda
- Časově náročnější
- Nebezpečnější

Velikost půdních bloků – do 30 ha

Zdroj: moravsketoskansko.cz

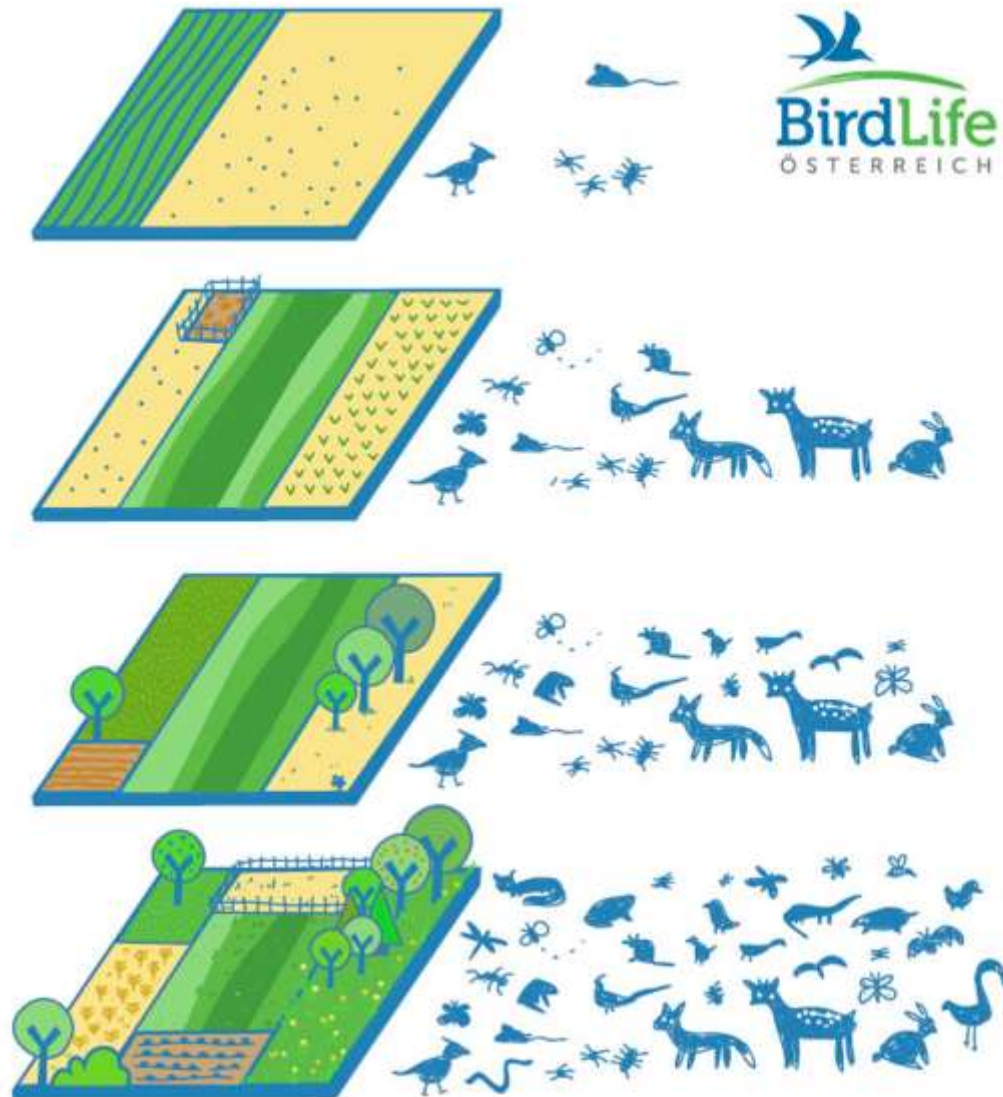
Výsušný vítr = větrná eroze

Znojemsko 4.4. 2019

rychlost větru 10 m.s^{-1}

I biodiversitě to pomůže

Adaptace formou změny hospodaření

Častý „mýtus“: krajinu změni
ekologické zemědělství

<https://native.seznamzpravy.cz/>

Ekologické zemědělství

**OBJEVTE ZPŮSOB,
JAK UZDRAVIT KRAJINU**

**ŘEŠENÍM JE EKOLOGICKÉ
ZEMĚDĚLSTVÍ**

Ekologické zemědělství v ČR = 15 % plochy (významněji dotované = např. 1 ha sad 20 000 Kč)

Jsme ochotni (průměrná rodina) dát ne 20 % ale 40 %??)
(škrtnout 10 % na dovolenou a 10 % na dopravu?)

Marketing a prodeej?

Nadějnější cesta...

Jiný přístup (nejen do rovin): agroforestry

- záběr plochy
- nižší uplatnění mechanizace
- vyšší náročnost na práci lidí.
- úprava a péče o dřeviny – výsadba, prořezávka – umění☺
- vzájemná konkurence dřevin a cílových plodin – know how
- změna mikroklimatu - snížení rychlosti větru, tím se zvětší vlhkost = houbové choroby
- synergismus chorob a škůdců

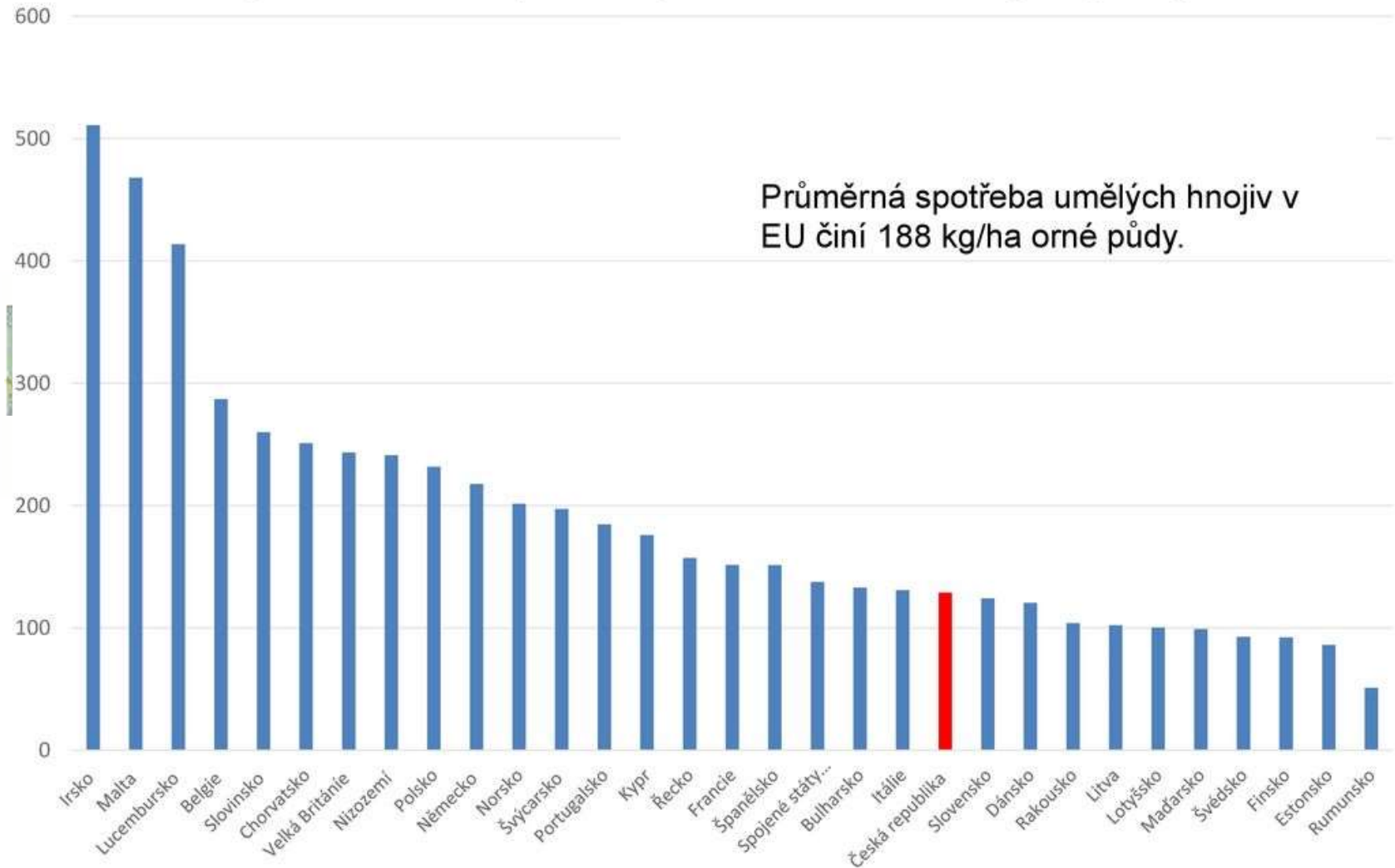
Nejnadějnější cesta...

Precizní zemědělství – omezení umělých hnojiv a pesticidů

Precizní zemědělství – omezení umělých hnojiv

Spotřeba umělých hnojiv na hektar orné půdy v kg

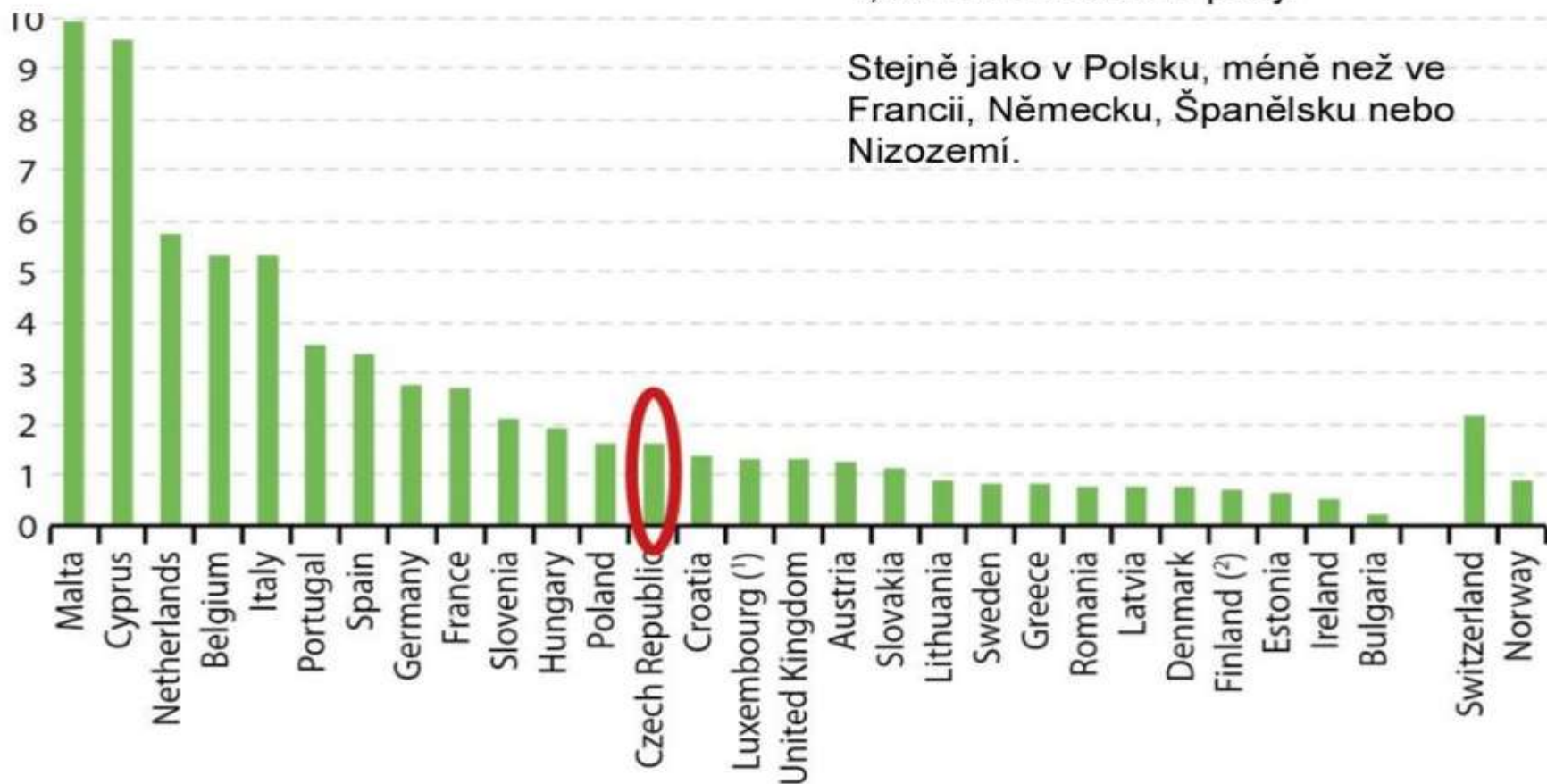

Srovnání využití pesticidů v ČR a EU (Eurostat 2017)

Průměrná spotřeba pesticidů

Průměrná spotřeba pesticidů v ČR činí 1,8 l/ha zemědělské půdy.

Stejně jako v Polsku, méně než ve Francii, Německu, Španělsku nebo Nizozemí.

Bez meziplodin to nepůjde

hořčice bílá + jetel inkarnát

lnička setá + svazenka vratičolistá

*svazenka vratičolistá
+ pohanka obecná*

oves setý + ředkev olejná

oves setý + hořčice bílá

ředkev olejná + hořčice bílá

Protierozní agrotechnologie - minimalizace

Aplikace technologie strip till do travního porostu

Setí do krycí plodiny-mulč a kukuřice, meziplodiny

Ochranná funkce před povodní

PÚ – 250/13000

Ochranná funkce před povodní

Retenční kapacita – vesnice v údolích

Rýhová eroze

Dráha soustředěného odtoku

Dráha soustředěného odtoku

Dráha soustředěného odtoku

Dráha soustředěného odtoku

Protierozní ochrana formou stabilizace drah soustředěného odtoku

Protierozní ochrana formou stabilizace drah soustředěného odtoku

Vláhová bilance

• Půdy

• **Krajiny**

Krajina a vodní díla

- **Potřebujeme je? Potřebuje je ta naše střecha Evropy?**

- **Jeden z důvodů proč žijeme v relativním vodním blahobytu!**

- **Tlak se ZK na vodní zdroje a zásoby roste!**

Krajina a vodní díla

- Rybníky a mokřady
- Nádrže menší? Větší?
- Větší nádrže (4 důvody – pitná voda, sucho, povodeň, závlahy)
  - Nové Mlýny – povodí Dyje (35 km, 8 mld m³ vody)
  - Nové Heřminovy – povodí Odry
    - (5,6 mld. Kč) – řeka Opava
  - Poldr Skalička – povodí Moravy
    - (3,5 mld. Kč) – řeka Bečva
  - přehrada Vlachovice – povodí Váhu (Dunaje)
řeka Vlára (Zlínsko) – (5,5 mld. Kč) – cca 2030 (??)

Ochranná funkce před povodní

PÚ – 250/13000

Ochranná funkce před povodní

Retenční kapacita – vesnice v údolích

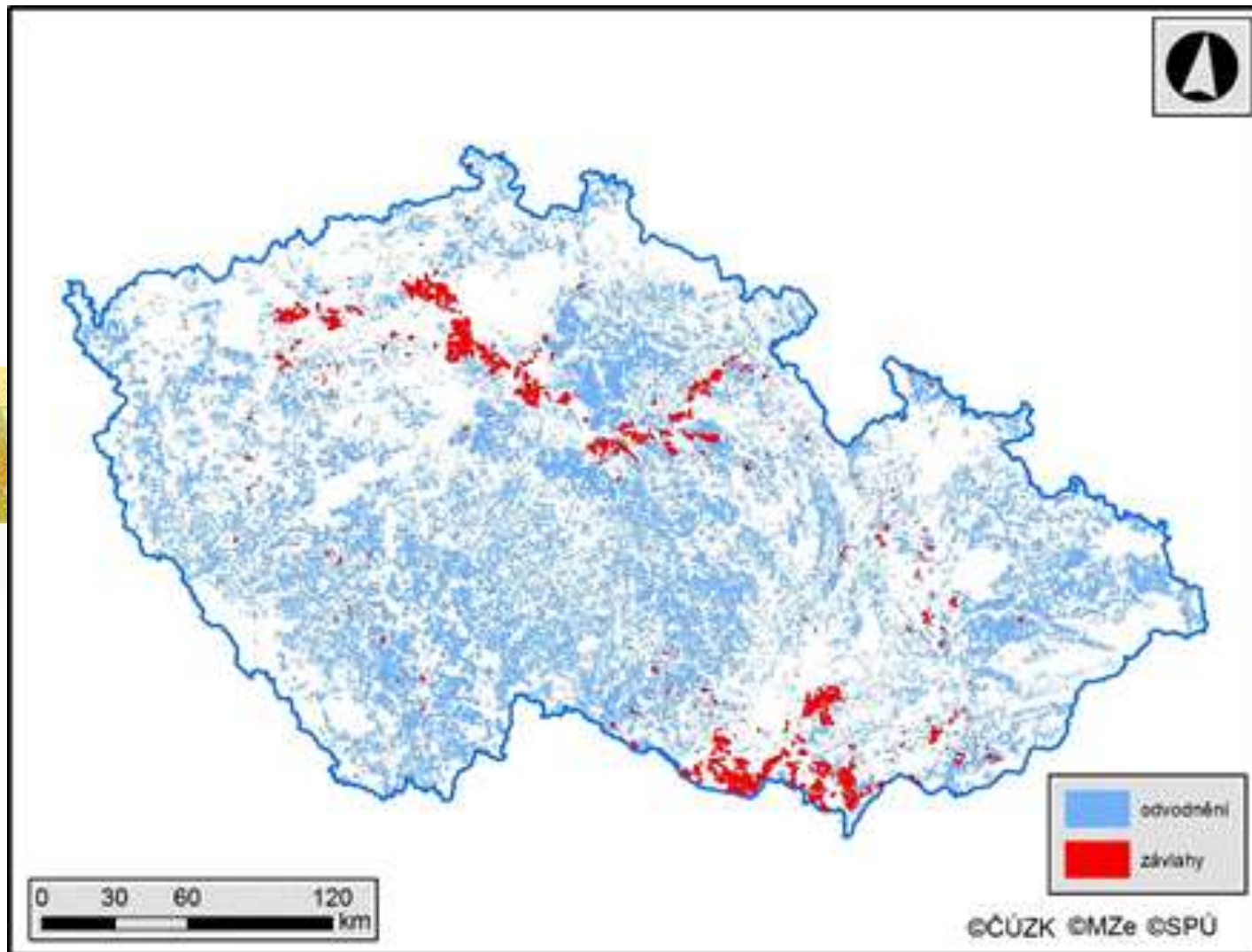

Proč to nejde? Vlastnictví
půdy = 76 %

Závlahy – mají budoucnost???

- plocha světa má jen **11** % zemědělské půdy
- z ní je **17** % zavlažováno
- těchto 17 % vyprodukuje **45** % potravin (!!!!)

Závlahy (červeně) a odvodnění (modře)

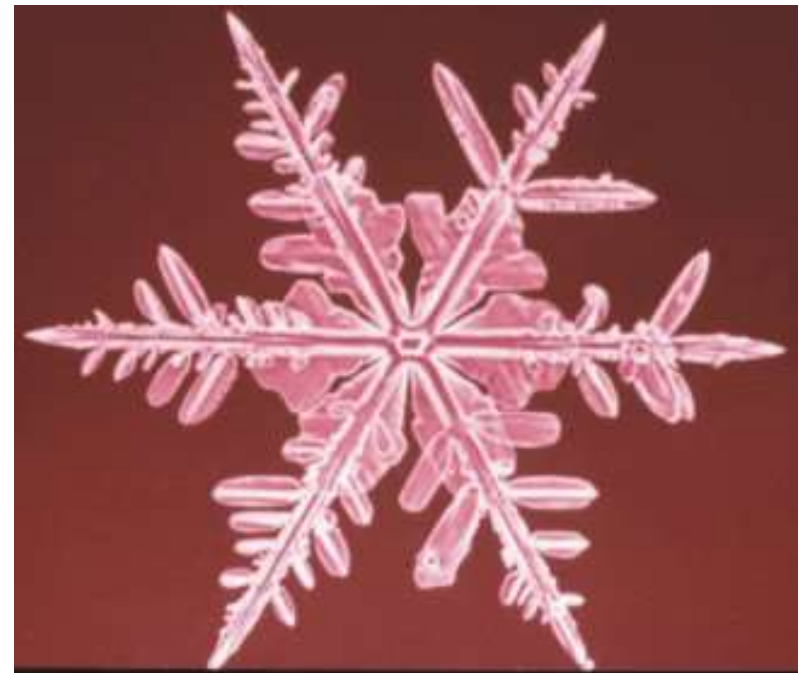
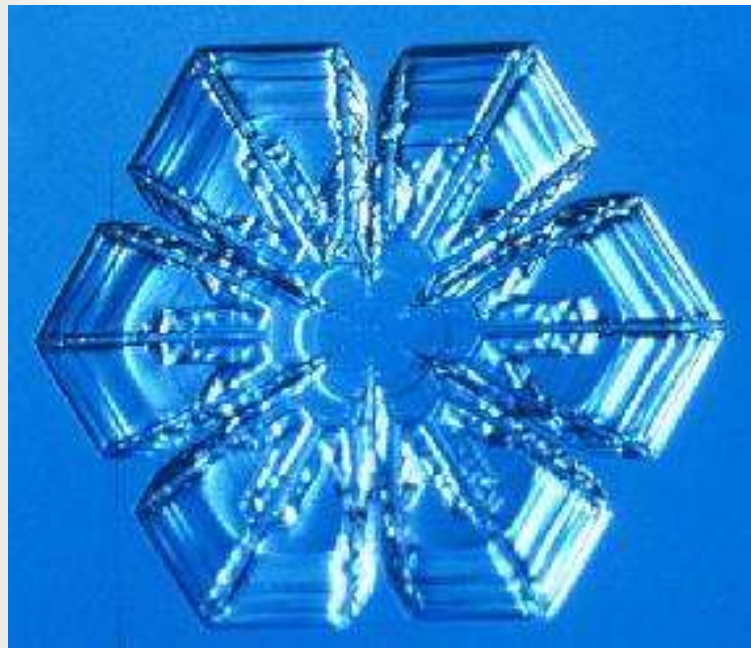
Závlahy – kde vzít vodu?

V ČR závlahy na 3,6 % zemědělské půdy
ale funkční cca 1,8 % (privatizace – renovace - ekonomika)

•zelenina	60 %
•jahody	40 %
•chmelnice	30 %
•ovocné sady	20 %
•rané brambory	17 %
•vinice	5 %
•cukrová řepa	2 %

•Za posledních 10 let vybudováno 5 000 ha kapkové závlahy

Sníh – Sněhové krystaly

Bioklimatologický význam tuhých srážek - sněhové pokrývky

1. **Chrání vegetaci:**

- před slunečním svitem
- před nízkými teplotami
- před větrem
- před výdejem tepla

2. **snižuje hloubku promrzáni půdy**

3. **tvoří zásobu vody v půdě a doplňuje stav podzemních vod**

4. **negativní:**

- výbrus
- zkrácení vegetační doby
- lámání větví
- tání sněhu
- přikrytí potravy
- laviny

Za týden: Tlak a vítr